

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKIK W KRAKOWIE**

RKR-61-15/07/KCH- 7 /07

Kraków, dn. 13 czerwca 2007 r.

DECYZJA Nr RKR - 53 /2007

Na podstawie art. 23e ust. 1 i 2 w związku z art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 ze zm.) oraz stosownie do art. 28 ust. 6 tej ustawy i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 18, poz. 172, ze zm.), w związku z art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331) po przeprowadzeniu – z urzędu - postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –
uznaje się za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez Wyższą Szkołę Zarządzania i Gospodarki w Mielcu, polegającą na:

- I. stosowaniu we wzorcu umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu postanowień w brzmieniu:
 1. „Wysokość opłat za studia w kolejnych latach akademickich uzależniona będzie od poziomu inflacji i wzrostu kosztów funkcjonowania uczelni”,
 2. „Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych przez Studenta za czas studiów do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie umowy”,
 3. „Strony poddają rozstrzyganie sporów wynikłych z niniejszej umowy pod orzecznictwo sądu właściwego dla siedziby Wyższej Szkoły Gospodarki i Zarządzania”.

które są zbieżne z postanowieniami umownymi wpisanymi na podstawie art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone;

- II. stosowaniu we wzorcu umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu postanowień w brzmieniu:
 1. „Każdy Student jest zobowiązany posiadać indywidualne ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków. Koszt ubezpieczenia przez Uczelnię pokrywa Student”,

co stanowi naruszenie przepisów ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124, poz. 1152 ze zm.)

i nakazuje się zaniechanie ich stosowania.

Uzasadnienie

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura Urzędu w Krakowie (dalej „Prezes UOKiK”) przeprowadził postępowanie wyjaśniające mające na 31-011 Kraków, Pl. Szczepański 5, Tel/fax (012) 421-75-79, 421-74-98, E-mail: krakow@uokik.gov.pl

celu ustalenie, czy zapisy zawarte we wzorach umów zawieranych ze studentami na podstawie art. 160 ust. 3 ustawy z dnia z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365 ze zm.) i w regulaminach studiów, stosowanych przez Wyższą Szkołę Gospodarki i Zarządzania w Mielcu (dalej też „Uczelnia”), nie stanowią niedozwolonych postanowień umownych określonych przepisami Kodeksu cywilnego oraz czy nie stanowią naruszenia uzasadniającego wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W toku postępowania wyjaśniającego Uczelnia przedłożyła:

- wzór *Umowy nr SUM/2006 o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu,*
- *Regulamin zasad odpłatności za studia i pozostałe formy kształcenia Wyższej Szkoły Gospodarki i Zarządzania,*
- *Zarządzenie Rektora Nr 2/10/2006 z dnia 2 października 2006 r.*

Przeprowadzona analiza przedłożonych dokumentów wykazała, że wzorzec umowy może zawierać postanowienia, które zostały wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. oraz inne postanowienia, które mogą być uznane za naruszające zbiorowe interesy konsumentów.

Uwzględniając powyższe, w dniu 31 stycznia 2007 r., postanowieniem Nr RKR-78/2007, zostało wszczęte postępowanie w sprawie stosowania przez Wyższą Szkołę Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu we wzorcu umowy postanowień w brzmieniu:

1. par. 7 ust.7 *„Każdy Student jest zobowiązany posiadać indywidualne ubezpieczenie od następstw i nieszczęśliwych wypadków. Koszt ubezpieczenia przez Uczelnię pokrywa Student”*,
2. par. 8 ust. 1 *„Wysokość opłat za studia w kolejnych latach akademickich uzależniona będzie od poziomu inflacji i wzrostu kosztów funkcjonowania uczelni”* - które zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., w dniu 3 kwietnia 2006 r. pod nr 643,
3. par. 10 ust. 5 *„Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych przez Studenta za czas studiów do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie umowy”* – które zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., w dniu 3 kwietnia 2006r. pod nr 645,
4. par. 11 ust. 4 *„Strony poddają rozstrzygnięcie sporów wynikłych z niniejszej umowy pod orzecznictwo sądu właściwego dla siedziby Wyższej Szkoły Gospodarki i Zarządzania”* - które zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., w dniu 5 maja 2005 r. pod nr 388,

co może stanowić naruszenie art. 23 a ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2005 r. nr 244, poz. 2080 ze zm.) – zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów”.

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania – pismem z dnia 12 lutego 2007 r. - Uczelnia uwzględniła zarzuty zawarte w postanowieniu nr RKR – 78/2007

i w trybie natychmiastowym podjęła działania zmierzające do zaprzestania stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Wyższa Szkoła Gospodarki i Zarządzania poinformowała, że władze Uczelni w dniu 12.02.2007r. opracowały „Wzór aneksu do umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu”, celem którego jest usunięcie kwestionowanych przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zapisów zawartych we wzorcu „Umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu”.

Pismem z dnia 3 marca 2007 r. Uczelnia poinformowała, że w dniu 23.02.07r. treść aneksu do umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu została pozytywnie zaopiniowana przez Senat Uczelni, a sam aneks wszedł w życie po upływie siedmiu dni od dnia wydania uchwały nr 2/02/2007 z dnia 23 lutego 2007r. i niezwłocznie przekazany do Dziekanatu Uczelni w celu doręczenia i podpisania przez Studentów.

Na dowód powyższych okoliczności Uczelnia przesłała Uchwałę Senatu nr 2/02/2007 wraz z kopią przykładowego „Aneksu do umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu” podpisanego przez Rektora Uczelni oraz jednego z kształcących się w tej uczelni studenta (tj. strony umowy).

Ponadto pismem z dnia 23 maja 2007r. Uczelnia oświadczyła, że zakończyła akcję aneksowania umów. Równocześnie poinformowano, że z przyczyn niezależnych od Uczelni, aneksu nie podpisały osoby, które przed dniem jego wejścia w życie przebywały na urlopie dziekańskim, bądź utraciły status studenta z przyczyn takich jak: rezygnacja, skreślenie z listy studentów itp.

Prezes UOKiK ustalił, co następuje:

Wyższa Szkoła Gospodarki i Zarządzania w Mielcu jest uczelnią niepubliczną, wpisaną do Rejestru uczelni niepublicznych i związku uczelni niepublicznych, prowadzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nr 13. Uczelnia działa na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 nr 164 poz.1365) i przepisów wykonawczych oraz statutu zatwierdzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jednym z podstawowych zadań uczelni jest kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej. Kształcenie odbywa się odpłatnie w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych.

Zgodnie z art. 160 ust. 1 ustawy o szkolnictwie wyższym, organizacje i tok studiów oraz związane z nimi prawa i obowiązki studenta określa regulamin studiów. Natomiast, zgodnie z ust. 3 tego przepisu, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

Stosowany przez Uczelnię wzorzec umowy o warunkach studiowania w Wyższej Szkole Gospodarki i Zarządzania z siedzibą w Mielcu jest wzorcem umownym w rozumieniu art. 384 k.c., którego postanowienia są bezpośrednio stosowane w umowach, jakie Uczelnia zawiera ze studentami. Odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy, do której stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, zgodnie z art. 750 k.c. Umowa ta jest umową wzajemną, w której świadczeniem głównym są usługi edukacyjne, za które konsument uiszcza opłaty. Występują w niej zatem dwie strony: Uczelnia i student.

Studenci, z którymi Uczelnia zawiera umowy o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ Kodeksu cywilnego, tj. osobami

fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą.

Natomiast Uczelnia jest traktowana jako przedsiębiorca w rozumieniu art. 4 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, tj. podmiot świadczący odpłatnie usługi edukacyjne, którego działalność ma charakter gospodarczy. Stanowisko to potwierdza również orzecznictwo Sądu Najwyższego (wyrok SN z 7.04.2004 r. sygn. akt III SK 22/2004) oraz orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (wyrok z 28.09.2005 r. sygn. akt XVII AmC 18/05; wyrok z 12.12.2005 r. sygn. akt XVII Amc 80/2004).

W świetle art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (są to tzw. niedozwolone postanowienia umowne). Jak stanowi § 3 tego przepisu, nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przyjętych ze wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

Mając powyższe na uwadze, Prezes UOKiK zważył, co następuje:

Na wstępie należy zwrócić uwagę, iż w dniu dnia 21 kwietnia 2007 r. weszła w życie *ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331)*. Stosownie do art. 131 tej ustawy – do postępowań wszczętych na podstawie dotychczas obowiązującej ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów i niezakończonych do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. stosuje się przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. Biorąc zatem pod uwagę, iż przedmiotowe postępowanie zostało wszczęte na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. i nie zostało zakończone - w niniejszej sprawie zastosowane zostały przepisy ustawy dotychczasowej.

Treść art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów wskazuje, że jej przepisy mają zastosowanie wyłącznie do ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów, podejmowanej w interesie publicznym. Zatem warunkiem koniecznym do uruchomienia instrumentów określonych w tej ustawie jest zaistnienie takiego stanu faktycznego, w którym działania przedsiębiorców naruszają jej przepisy i jednocześnie stanowią zagrożenie dla interesu publicznego bądź też naruszają ten interes.

Niniejsze postępowanie dotyczy stosowanego przez Uczelnię wzorca umownego. Wzorzec ten ma zastosowanie przy zawieraniu – wymaganych prawem – umów ze studentami. Dotyczy on zatem obecnych i wszystkich potencjalnych studentów Szkoły, co oznacza, że może mieć zastosowanie do nieokreślonego z góry kręgu adresatów. Zatem, niniejsze postępowanie prowadzone było w interesie publicznym.

Art. 23a ust. 1 zd. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone, o których mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., naruszenie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwą lub wprowadzającą w błąd reklamę i inne czyny nieuczciwej konkurencji godzące w zbiorowe interesy konsumentów.

Art. 23a ust. 2 precyzuje zatem klauzulę generalną zawartą w ust. 1, poprzez egzemplifikację najczęściej występujących form zjawiskowych praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Jednak, w jednym przypadku, przepis z ust. 2 wprost uznaje za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów stosowanie postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone.

Aby było możliwe stwierdzenie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, niezbędne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek, tj.:

- działania przedsiębiorcy muszą nosić znamiona bezprawności,
- działania te muszą naruszać zbiorowe interesy konsumentów.

Przesłanka bezprawności

Pojęcie bezprawności nie jest pojęciem prawnie zdefiniowanym. Należy zatem przyjąć, zgodnie z jego literalnym brzmieniem, że „działanie bezprawne” to zachowanie sprzeczne z nakazem lub zakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych oraz z zasadami współżycia społecznego. Bezprawność jest czynnikiem o charakterze obiektywnym, tj. niezależnym od wystąpienia szkody czy też zamiaru po stronie przedsiębiorcy dopuszczającego się działań bezprawnych.

Ad. I sentencji decyzji

Zakwestionowanym działaniem Uczelni w niniejszej sprawie jest posługiwanie się w stosunku do konsumentów – studentów - zapisami we wzorcu umowy, których treść jest tożsama z treścią postanowień uznanych przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone i które zostały wpisane do Rejestru niedozwolonych klauzul umownych.

Zgodnie z art. 479⁴² k.p.c. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w razie uwzględnienia powództwa o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone w sentencji wyroku przytacza treść postanowień wzorca uznanych za niedozwolone i zakazuje ich stosowania. Z brzmienia art.479⁴³ k.p.c. wynika również, że wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art.479⁴⁵§2 k.p.c.

Kwestia rozszerzonej prawomocności wyroku SOKiK na podstawie którego dokonany jest wpis postanowienia do rejestru, o którym mowa w art.479⁴⁵ k.p.c. została rozstrzygnięta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. w sprawie o sygn. akt. III SZP 3/06. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, że orzeczenie sądu w danej sprawie ma skutek również wobec osób trzecich, tj. zakaz stosowania klauzuli wpisanej do Rejestru dotyczy wszystkich przedsiębiorców, a nie tylko tych, których dotyczył wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Przy czym, jak podniósł Sąd, zakazane jest wykorzystywanie nie tylko klauzuli w identycznym brzmieniu, ale także klauzuli o zbliżonej treści, która wywołuje takie same skutki, jak klauzula już wpisana.

W przedmiotowej sprawie bezspornym jest, że Uczelnia, w zakresie odpłatnego kształcenia jest przedsiębiorcą i że stosuje we wzorcu umowy zawieranej ze studentami następujące postanowienia:

1. „Wysokość opłat za studia w kolejnych latach akademickich uzależniona będzie od poziomu inflacji i wzrostu kosztów funkcjonowania uczelni” (§ 8 ust. 1 wzoru umowy),
2. „Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych przez Studenta za czas studiów do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie umowy” (§ 10 ust. 5 wzoru umowy),
3. „Strony poddają rozstrzyganie sporów wynikłych z niniejszej umowy pod orzecznictwo sądu właściwego dla siedziby Wyższej Szkoły Gospodarki i Zarządzania” (§ 11 ust. 4 wzoru umowy).

Zatem, w celu udowodnienia bezprawności działań Uczelni należy wykazać, że ww. zapisy są tożsame z zapisami umieszczonymi w Rejestrze postanowień umownych uznanych za niedozwolone.

ad 1

Przytoczony wyżej zapis §8 ust. 1 wzoru umowy uzależnia wysokość opłat za kolejne lata studiów od poziomu inflacji oraz wzrostu kosztów funkcjonowania uczelni. Taki zapis jest w ocenie Urzędu niedopuszczalny, bowiem student decydując się na naukę w określonej szkole wyższej wiąże się umową o charakterze ciągłym. Z założenia należy przyjąć, że osoba decydująca się na podjęcie odpłatnej nauki dąży do tego by skończyć ją i obronić pracę licencjacką, czy też magisterską w przypisanym terminie. Umowa o usługi edukacyjne zawierana jest w tym wypadku na dłuższy czas, a osoba podejmująca studia z założenia nie będzie zmieniać uczelni po jednym, czy kilku semestrach.

Wybierając szkołę wyższą przyszły student bada dostępne na rynku oferty, porównuje kierunki studiów, ich programy oraz ceny. Niewątpliwie to cena w wielu przypadkach odgrywa decydującą rolę w decyzji o podjęciu kształcenia na tej, czy innej uczelni.

Tymczasem takie ukształtowanie zapisu umowy powoduje, że oferta, która początkowo wydawała się najbardziej korzystna po kilku semestrach okaże się być nie korzystną do tego stopnia, że konsument wiedząc, czy też zakładając podwyżki nie podjąłby decyzji o wyborze tej uczelni. Należy w tym miejscu jeszcze dodać, że umieszczone we wzorze umowy pojęcie „koszty funkcjonowania uczelni” jest nieostre i wręcz nie można przewidzieć co się w nich zawiera, a tym bardziej jak, czy i w jakich przedziałach czasowych będą wzrastać.

Prezes Urzędu uznał, że zapis z § 8 ust. 1 wzorca umowy jest zbieżny z zapisem umieszczonymi już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- Klauzula wpisana do Rejestru w dniu 3 kwietnia 2006 r. pod nr 643: „Wysokość czesnego może ulegać zmianom w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia”.

Zatem Wyższa Szkoła Gospodarki i Zarządzania, stosując przedmiotowy zapis z § 8 ust. 1 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

ad 2

Zapis § 10 ust. 5 wzorca stanowi, że Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów, do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie.

Umowa o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy zlecenia. Zgodnie z art. 746 § 1 k.c. dający zlecenie może je wypowiedzieć w każdym czasie, licząc

się oczywiście z konsekwencjami, jakie się z tym wiążą. Nie można też – zgodnie z § 3 tego przepisu – zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów. Wypowiedzenie umowy wiąże się z określonymi skutkami, które są zróżnicowane w zależności od tego, kto wypowiada umowę. Jeżeli uczynił to dający zlecenie, to powinien przyjmującemu zlecenie: zwrócić uzasadnione wydatki, a przy odpłatnym zleceniu uiścić ponadto odpowiednią część umówionego wynagrodzenia oraz jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu, powinien naprawić także ewentualną szkodę. Jeżeli umowę zlecenia wypowiedział przyjmujący je, to powinien rozliczyć się z otrzymanych zaliczek, a jeżeli to uczynił bez ważnego powodu – jest także odpowiedzialny za ewentualną szkodę powstałą z tego tytułu.

Zatem autorytarne stwierdzenie, że Szkoła nie zwraca studentowi opłat za studia, pomimo wypowiedzenia umowy i faktycznego niekorzystania ze świadczonych przez nią usług, nie mieści się zatem w dyspozycji art. 746 § 1 k.c. Skoro bowiem umowa o odpłatne świadczenie usług została wypowiedziana i student nie korzysta już z tych usług, odpada konieczność dalszego uiszczania wynagrodzenia przyjmującemu zlecenie, tj. Uczelni. Stosowane przez Uczelnię postanowienie stanowi zatem naruszenie istoty umowy wzajemnej, w której świadczenie jednej strony jest odpowiednikiem świadczenia drugiej.

Postanowienie takie uznane już zostało kilkakrotnie przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone, gdyż zgodnie z art. 385³ pkt 13 k.c. niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie, które przewiduje utratę prawa żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiadają, rozwiązują lub odstępują od umowy.

Prezes Urzędu uznał, że zapis z § 10 ust. 5 wzorca umowy jest zbieżny z następującymi zapisami umieszczonymi już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 3.04.2006 r. pod nr 625: „*W przypadku rezygnacji w trakcie semestru, wpłacone w całości czesne za cały semestr nie podlega zwrotowi*”;
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 25.08.2006 r. pod nr 833: „*Czesne nie podlega zwrotowi, jeżeli student w trakcie semestru przerwał studia*”.

Powyższe postanowienia umowne wskazują, że nie zwraca się opłat uiszczonych przez studenta za cały semestr, w przypadku, gdy rezygnuje on w trakcie trwania tego semestru z dalszej nauki. Zatem Wyższa Szkoła Gospodarki i Zarządzania, stosując przedmiotowy zapis z § 10 ust. 5 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

ad 3

Zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego mówiąc o właściwości miejscowej sądów można wyróżnić właściwość: ogólną, przemianą i wyłączną.

Podstawowa zasada – dotycząca właściwości ogólnej – wyrażona została w art. 27 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania.

Przepisy dotyczące właściwości przemiennej przewidują możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia umowy, jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, jak też odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości, miejsce to powinno być stwierdzone dokumentem. Przepisy te (art. 31 i następane k.p.c.) umożliwiają powodowi

dokonanie wyboru pomiędzy sądem właściwości ogólnej, a innym sądem oznaczonym w tych przepisach. Nie jest zatem dopuszczalne narzucenie właściwości przemiennej przez jedną ze stron stosunku prawnego, a jedynie następczy jej wybór w chwili powstania roszczenia wynikającego z umowy.

Artykuł 46 k.p.c. przewiduje możliwość zawarcia tzw. umowy prorogacyjnej. Zgodnie z jego treścią, strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących wyniknąć w przyszłości z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, będzie wówczas wyłącznie właściwy. W świetle przytoczonego przepisu możliwe jest odejście od generalnego modelu właściwości ogólnej, jednak tylko wtedy, gdy jest to przedmiotem indywidualnego uzgodnienia umownego. Skuteczność takiej umowy zależy zatem od zgodnego wyrażenia woli stron, poprzez zawarcie stosownej umowy prorogacyjnej, określonej w art. 46 k.p.c.

Wzorzec umowy stosowany przez Uczelnię już z samej istoty wzorca umownego nie może być poczytywany za uzgodniony indywidualnie w myśl art. 46 k.p.c. Zawiera on bowiem zbiór gotowych i opracowanych przez Uczelnię postanowień, na których brzmienie student nie ma wpływu.

Powyższe wskazuje zatem, że w rozpatrywanym przypadku, w sytuacji konieczności rozwiązywania sporu na drodze sądowej w grę wchodzi tylko dwie właściwości, tj. ogólna i przemienna.

Według właściwości ogólnej, w przypadku, gdy powodem jest student, to powództwo powinno zostać wniesione do sądu właściwego dla siedziby szkoły wyższej (art. 30 k.p.c.).

W przypadku, gdy powodem jest szkoła wyższa, to sądem właściwym jest sąd, w którego okręgu student ma miejsce zamieszkania (art. 27 § 1 k.p.c.).

W przypadku właściwości przemiennej dotyczącej roszczeń wynikających z zawartej umowy o świadczenie usług edukacyjnych, właściwym będzie sąd miejsca wykonania tej umowy – czyli zazwyczaj sąd właściwy dla siedziby szkoły wyższej (art. 34 k.p.c.).

Jak wynika z powyższego, nie w każdym przypadku sądem właściwym będzie sąd właściwy dla siedziby Uczelni. Wskazać również należy, iż zapis taki stanowi niedozwolone postanowienie umowne. Zgodnie z art. 385¹ pkt 23 Kodeksu cywilnego, niedozwolonym postanowieniem umownym jest w szczególności to, które wyłącza jurysdykcję sądów polskich lub poddaje sprawę pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzuca rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy.

Prezes UOKiK uznał zatem, iż zapis z § 23 ust. 1 wzorca umowy narzucający rozpoznanie sporów wynikłych z zawartej umowy w sądzie właściwym dla Uczelni, jest zbieżny z następującymi zapisami umieszczonymi już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 6.01.2005 r. pod nr 210: „*Spory mogące wyniknąć z realizacji niniejszej umowy rozstrzygane będą przez sąd właściwy miejscowo dla siedziby Pośrednika*”;
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 5.05.2005 r. pod nr 388: „*Za sąd właściwy do rozpoznania spraw spornych strony uznają Sąd miejscowo właściwym dla Impuls School*”.
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 11.07.2005 r. pod nr 493: „*Spory mogące wyniknąć w związku z wykonaniem umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądu powszechnego właściwego dla siedziby pozwanego*”;

Powyżej wskazane klauzule dotyczą narzucania właściwości miejscowej sądu w przypadku powstania sporu z umowy. Zatem Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis z § 23 ust. 1 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Ad II sentencji decyzji

Postanowienie w brzmieniu „*Każdy Student jest zobowiązany posiadać indywidualne ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków. Koszt ubezpieczenia przez Uczelnię pokrywa Student*” (§ 7 ust. 7 wzorów umów) ustanawia dla studenta obowiązek ubezpieczenia się od następstw i nieszczęśliwych wypadków.

W polskim ustawodawstwie ubezpieczenie obowiązkowe zostało uregulowane ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124, poz. 1152 ze zm.). Zgodnie z art. 3 ust. 1 tej ustawy, ubezpieczeniem obowiązkowym jest ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej podmiotu lub ubezpieczenie mienia, jeżeli ustawa lub ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską umowa międzynarodowa nakłada obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia.

Zgodnie z art. 4 ww. ustawy ubezpieczeniami obowiązkowymi są: ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników, ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego oraz ubezpieczenia wynikające z przepisów odrębnych ustaw i ratyfikowanych umów międzynarodowych.

Ubezpieczenie studentów od następstw nieszczęśliwych wypadków nie jest zatem obowiązkowe. O przystąpieniu do tej formy ubezpieczania, a także o wyborze towarzystwa ubezpieczeniowego decydują sami zainteresowani. Odmowa zawarcia ubezpieczenia i płacenia składek z tytułu ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nie może rodzić dla studenta jakichkolwiek negatywnych skutków ze strony Uczelni.

Jednocześnie można wskazać, że na stronach internetowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego umieszczony został komunikat w tej sprawie, w którym podano, że zgodnie ze stanowiskiem Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków uczniów i studentów nie ma statusu ubezpieczenia obowiązkowego.

Skoro żaden przepis prawny nie stanowi, że ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków jest obowiązkowe, to Uczelnia nie może nałożyć na studenta takiego obowiązku. Zatem zapis z § 7 ust. 7 wzorów umów stoi w sprzeczności z ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych i tym samym jest bezprawny.

Jednocześnie można wskazać, iż powyższe narusza zasadę swobody umów zawartą w art. 353¹ k.c. Zgodnie z tym przepisem, strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Swoboda umów wyraża się w tym, że strony same decydują czy w ogóle chcą zawrzeć umowę, z kim chcą ją zawrzeć i jaką ma ona przybrać treść. Należy więc stwierdzić, iż zapis stosowany przez Uczelnię narusza tę zasadę poprzez narzucenie studentowi obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia.

Przesłanka naruszenia zbiorowych interesów konsumentów

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie definiuje pojęcia zbiorowego interesu konsumentów, stwierdzając jedynie w art. 23a ust. 1 zd. 2, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. W świetle art. 1 ust. 1 ustawy – powołanego na wstępie uzasadnienia prawnego niniejszej decyzji - należy przyjąć, że ze zbiorowymi interesami konsumentów mamy do czynienia wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne i mogą dotknąć każdego potencjalnego konsumenta będącego kontrahentem przedsiębiorcy.

W orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów utrwalił się pogląd, iż naruszenie interesu publicznoprawnego ma miejsce wówczas, gdy skutkami działań sprzecznych z przepisami prawa antymonopolowego dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, względnie, gdy działania te wywołują na rynku inne niekorzystne zjawiska (wyrok SA z 24.01.1991 r., XV Amr 8/90; 4.07.2001 r. XVII Ama 108/00; 23.20.2002 r. XVII Ama 133/2001).

Stanowisko to potwierdzone zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 września 2003 r. (sygn. akt: I CKN 504/01) stwierdził, iż: *„nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów”*.

Stosowany przez Uczelnię wzorzec umowy wykorzystywany jest przy zawieraniu umów ze studentami. Stroną takiej umowy są zarówno wszyscy aktualni studenci Uczelni, jak i wszyscy przyszli (potencjalni). Zatem krąg adresatów takiego wzorca nie jest z góry określony. Biorąc pod uwagę, że student podejmujący odpłatną naukę na Uczelni nie ma wpływu na zapisy zawieranej z nim umowy, gdyż nie jest ona z nim indywidualnie negocjowana, należy uznać, że wszelkie zawarte w niej bezprawne zapisy, godzą w jego interes.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że obie przesłanki zastały spełnione, co oznacza, iż Uczelnia dopuściła się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Wprawdzie, Uczelnia uznała stanowisko Prezesa UOKiK i rozpoczęła aneksowanie umów zawartych ze studentami, jednakże, do daty wydania niniejszej decyzji, nie zostało udokumentowane praktyczne odstąpienie od stosowania w umowach kwestionowanego postanowienia poprzez np.: doręczenie studentom kopii ostatnich aneksów do dotychczasowych umów, wskazanie daty zakończenia aneksowania umów lub podpisania ostatniego aneksu do umowy.

Zgodnie z art. 23c ust. 1 ustawy o ochronie (...) Prezes UOKiK w decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów nakazuje jej zaniechania.

Mając powyższe na uwadze, postanowiono, jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 78 ust. 1 ustawy o ochronie (...) w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym

od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury UOKiK w Krakowie - 31 – 011 Kraków, Pl. Szczepański 5.

Z upoważnienia Prezesa
Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Zastępca Dyrektora Delegatury

Leszek Piekarz

Otrzymuje:

1. Wyższa Szkoła Gospodarki i Zarządzania
ul. Sękowskiego 1
39-300 Mielec
2. RKR a/a.